

Uit het manifest 'Waardig Ouder Worden':

"Wij geloven in een samenleving waarin ouderen zich gezien en gewaardeerd voelen. Een samenleving waarin zij goede zorg en liefdevolle aandacht krijgen, gewaardeerd worden om wie ze zijn en waarin zij kunnen blijven meedoen."

Het manifest 'Waardig Ouder Worden' doet een krachtig appèl op ons om ouderen te laten weten dat ze van grote waarde zijn voor ons land. Elke oudere is anders, en dat geldt ook voor de instellingen, zorgprofessionals en ieder ander die voor en met ouderen werkt, of bij ze betrokken zijn. Samen slaan we de handen ineen. Natuurlijk gebeurt er al heel veel, maar dat is vaak nog binnen één instelling, binnen één gemeente of binnen één thuiszorgorganisatie. Terwijl juist als we samenwerken, we écht zaken kunnen gaan doen en we van elkaar kunnen leren. Een samenwerkingsverband waarin iedereen die voor en met ouderen werkt de krachten bundelt, ontbreekt nog. Maar de intentie om de handen ineen te slaan is er wel! Daarom willen we alle goede voornemens en woorden tot samenwerking vertalen in concrete daden. De komende drie jaar gaan we hard aan de slag met het voorkomen van eenzaamheid, met goede zorg en ondersteuning thuis en met de verbetering van de kwaliteit van de verpleeghuiszorg.

Wij, de ondertekenaars, onderstrepen dit met het sluiten van dit landelijk **Pact voor de Ouderenzorg**. Wij onderschrijven hiermee onze gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van leven van ouderen en verbinden ons aan het meedenken en meedoen met concrete plannen en acties. Dat doen we uiteraard met ouderen, want het gaat om hen. Het pact wordt in drie programma's verder uitgewerkt en er worden afspraken gemaakt over de specifieke invulling van acties en wie daarvoor aan zet is. Dit pact is het begin van een ijzersterk proces met als doel ouderen in Nederland te laten merken dat de zorg en ondersteuning voor hen, en de generaties daarna, beter wordt.

Waardig ouder worden vraagt actie

In Nederland leven steeds meer ouderen. Nu al zijn er 1,3 miljoen 75-plussers, maar in 2030 zijn dat er 2,1 miljoen. Gelukkig gaat het met het grootste deel van onze ouderen goed: 86 procent van de 75-plussers is gelukkig.

Net zoals ieder ander willen ook ouderen niet aangesproken worden op wat niet meer gaat, maar willen ze gewaardeerd worden om wat ze wel kunnen. Het is in ieders belang om de kennis, ervaring en wijsheid van al onze burgers optimaal te benutten. Ouderen zijn belangrijk voor onze samenleving. Sommigen werken nog, anderen passen op de kleinkinderen, of de kinderen van de burens, en niet zelden ondersteunen ze familie of doen ze vrijwilligerswerk. Het is voor elk mens belangrijk om op een goede manier oud te worden.

De verandering in de samenstelling van onze bevolking betekent iets voor de manier waarop we met elkaar wonen, werken, leven en zorgen. Het betekent dat we niet op onze handen blijven zitten, maar ze juist ineen slaan, niet in de laatste plaats met ouderen zelf, want juist zij weten het beste hoe ze oud willen worden of zijn.

Tot op hoge leeftijd actief blijven en in staat zijn met de samenleving mee te blijven doen is voor de een makkelijker dan voor de ander. Doordat het aantal mantelzorgers daalt, staan we als samenleving voor een uitdaging. Op elke 85-plusser zijn er nu dertien 45-64-jarigen. In 2040 zijn dat er vijf. De 45-64-jarigen, die nu veel informele hulp verlenen, zijn dan zelf oud. Dit in de context van een arbeidsmarkt die door diezelfde demografische ontwikkeling ook ingrijpend verandert en krappert wordt. Dit betekent dat we de zorg en ondersteuning anders moeten gaan inrichten en organiseren. We zien dat er allerlei mooie initiatieven ontstaan om mensen meer bij de samenleving te betrekken. We willen al die initiatieven die er zijn, beter over het voetlicht brengen en zorgen dat ze ook navolging krijgen. Want juist als verschillende ideeën en initiatieven samenkomen, ontstaan er echt mooie dingen. Professionals, vrijwilligers, mantelzorgers, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven slaan daarom de handen ineen.

Hoewel het met een groot deel van de ouderen goed gaat, wordt niet iedereen gelukkig oud. Sommige mensen vinden ouder worden ongemakkelijk en soms zelfs heel beperkend. Dat ongelukkige gevoel gaat vaak ook gepaard met afscheid nemen van dierbaren, afnemende gezondheid, grotere afhankelijkheid van anderen en soms groeiende onzekerheid om in de drukte van de samenleving nog mee te komen. Veel ouderen voelen zich eenzaam. Het kan ertoe leiden dat mensen een groter beroep op anderen moeten doen en daarbij tegen allerlei problemen aanlopen. De zorg en ondersteuning thuis is niet altijd makkelijk te regelen. Helaas kunnen huizen en omgevingen zich niet altijd aan anderen aanpassen en zijn er (nog) onvoldoende alternatieve woonvormen. We vinden met elkaar dat zeker daar, waar mensen weinig mogelijkheden hebben om zich aan veranderende omstandigheden aan te passen, er een goed en warm vangnet moet zijn rondom wonen, welzijn en zorg.

Daarbij willen we bijzondere aandacht hebben voor de grensstreken en krimpregio's, waar het voorzieningenniveau terugloopt. Omdat juist in deze gebieden de vergrijzing verder gevorderd is, is dat een opdracht voor ons allemaal. Als de dichtstbijzijnde supermarkt niet op loopafstand is, dan is het soms moeilijk om nog voor jezelf te zorgen. Dit dwingt ons tot specifieke actie voor die steden en dorpen en vraagt extra aandacht voor de balans tussen mensen die hulp en zorg nodig hebben en degenen die dat kunnen geven.

En dus gaan we:

1. EENZAAMHEID SIGNALEREN EN DOORBREKEN

We zien dat eenzaamheid een verdrietige en ernstige bedreiging is voor het welzijn en welbevinden van veel ouderen. Hieraan ligt een aantal trends ten grondslag. De samenleving is meer individualistisch geworden. Gezinnen zijn kleiner geworden en de gemiddelde fysieke afstand tussen ouders en kinderen is gegroeid. En we wonen het liefst zo lang mogelijk thuis. De mogelijkheden voor digitaal contact zijn toegenomen, maar zonder de vaardigheid die te bedienen, is het juist een extra drempel tot verder contact. Een brede aanpak van eenzaamheid is nodig om, met alle initiatieven die er al zijn, in te spelen op deze ontwikkelingen.

We gaan ervoor zorgen dat de eenzaamheid voor mensen wordt doorbroken en teruggedrongen wordt. Juist omdat een samenleving pas een samenleving is als ook onze ouderen ervaren dat ze erbij horen, moeten we omzien naar elkaar. Minder ouderen die zich eenzaam voelen, is een opdracht voor ons allemaal. Jongeren, ouderen, zorgprofessionals, vrijwilligers scholen en bedrijven, allemaal staan we aan de lat om ervoor te zorgen dat onze ouderen gezien en gekend worden en zich gewaardeerd onderdeel van de samenleving voelen.

We zien al veel prachtige initiatieven van burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuurders die proberen het verschil te maken bij het signaleren en doorbreken van eenzaamheid. Als we dit samen gaan doen, dan kunnen we dit vaker, beter en duurzamer doen. We willen gezamenlijk investeren, kennis ontwikkelen, monitoren, het goede voorbeeld geven en merkbaar effect hebben op kleine en grote schaal. In het programmaplan 'Eén tegen Eenzaamheid' brengen we dit bij elkaar.

En dus gaan we het volgende doen:

- Met een landelijke coalitie gaan we de strijd aan tegen eenzaamheid van ouderen.
- We verbinden dit met de lokale aanpak. Elke gemeente zou een coalitie tegen eenzaamheid kunnen en moeten vormen. We organiseren een ondersteuningsteam dat deze coalities voedt met kennis, capaciteit en ideeën voor een effectieve aanpak. We motiveren onze lokale partners om hieraan bij te dragen. We vieren successen. Vanuit deze coalities werken wij aan:
  - Het signaleren en bespreekbaar maken van eenzaamheid. We brengen innovatiekracht, kennis en betrokkenheid bij elkaar om het begrip en bewustzijn over eenzaamheid in de samenleving te versterken. We bieden mensen hulp om zelf het verschil te kunnen maken.
  - Het doorbreken en duurzaam aanpakken van eenzaamheid. Om de trend van eenzaamheid te doorbreken, werken we zo dicht mogelijk bij (het dagelijks leven van) mensen. Een groot aanbod aan interventies om eenzaamheid te bestrijden is er al. We motiveren onze lokale partners om de handen ineen te slaan en hier samen structureel aan bij te dragen.

2. ZORGEN DAT MENSEN MET GOEDE ZORG EN ONDERSTEUNING LANGER THUIS KUNNEN WONEN

Zelfstandig en thuis oud worden, dat moet mogelijk zijn voor iedereen die dat wil en kan. Daarom gaan we in het programma 'Langer Thuis' de zorg en ondersteuning thuis verbeteren, de mantelzorger helpen en inzetten op een meer geschikte woon- en leefomgeving voor de ouderen. We maken daarbij optimaal gebruik van technologische mogelijkheden en innovaties.

De zorg en ondersteuning thuis verbeteren

Ouderen moeten eenvoudig de weg naar goede zorg en ondersteuning kunnen vinden. Zij moeten niet van het kastje naar de muur worden gestuurd of steeds weer hetzelfde verhaal moeten vertellen. Goede ondersteuning en zorg thuis worden mogelijk als huishoudelijke hulp, huisartsen, wijkverpleegkundigen, specialisten ouderengeneeskunde en (andere) professionals uit sociale wijkteams goed samenwerken en daartoe in staat worden gesteld. De uitvoering van het plan van aanpak Zorg voor kwetsbare ouderen, dat voortkomt uit de afspraken uit het Bestuurlijk Overleg eerste lijn, levert hieraan een bijdrage. Ook vrijwilligers zijn hierbij belangrijk. Aandacht voor voeding en levensbegeleiding, ook bij de laatste levensfase in al zijn dimensies, moeten onderdeel zijn van die goede zorg en ondersteuning.

Als thuis een ongeluk gebeurt, iemand valt, of ernstig ziek wordt, moet ook die zorg goed geregeld zijn. Een bezoek aan de spoedeisende hulp, een tijdelijk verblijf in het ziekenhuis en de weg terug naar zorg thuis, moeten goed afgestemd zijn, zodat het weer prettig is thuis te zijn en weer mee te doen. Het gaat ook over het voorkomen van onnodige escalatie van zorg door tijdig te signaleren en lichtere vormen van zorg in te zetten. Het vergroten van het gevoel van veiligheid bij ouderen draagt bij aan langer en verantwoord thuis kunnen blijven wonen. Dit vereist, wanneer ouderen dat zelf niet meer kunnen, dat iemand de regie op alle ondersteuning en zorg houdt.

En dus gaan we het volgende doen:

- We stimuleren goede netwerkzorg waarin de belangen en behoeften van cliënt en mantelzorger centraal staan. Tijdige signalering van de zorgbehoefte en inzet van lichtere vormen van zorg kunnen onnodige escalatie van zorg voorkomen.
- We zorgen samen voor een goede afstemming tussen hulpverleners – thuis, van huis naar eerste- en tweede-lijn en terug.
- We stimuleren dat professionals als een team rond de oudere gaan staan. Schotten in wet- en regelgeving of overgang van de zorg en ondersteuning voor ouderen van het een naar het andere stelsel, zoals de zorgval, mogen geen belemmering zijn voor het regelen van goede zorg en ondersteuning.
- We stimuleren innovaties en het benutten de mogelijkheden van e-Health.
- We vinden dat de randvoorwaarden op orde moeten zijn zodat zorgverleners voldoende zijn toegerust om deze goede zorg en ondersteuning voor kwetsbare ouderen te realiseren. Daarover gaan we in gesprek in het kader van Zorg op de Juiste plek en de hoofdlijnenakkoorden in de curatieve zorg.

De mantelzorger beter ondersteunen

Ruim vier miljoen mensen in Nederland verlenen mantelzorg aan een familielid, vriend of buur die behoefte heeft aan zorg en ondersteuning. Vaak gebeurt dat in combinatie met werk en zorg voor het eigen gezin. Mantelzorg is niet verplicht en 'overkomt' mensen in veel gevallen. Dat gaat vaak goed, maar mantelzorg kan ook (emotioneel) zwaar zijn. Ongeveer 450.000 mantelzorgers voelen zich overbelast. Ze vinden de weg naar eigen ondersteuning niet of niet goed, of weten niet eens dat die zorg of ondersteuning er is. Zorg- en welzijnsprofessionals hebben nog te weinig aandacht voor het welzijn van de mantelzorgers.

En dus gaan we het volgende doen:

- We helpen iedere mantelzorger met ondersteuning op maat.
- We verbeteren bestaande, en ontwikkelen nieuwe vormen van respijtzorg (inclusief dagopvang).
- We betrekken mantelzorgers bij het vroegtijdig signaleren van de toename in kwetsbaarheid van de oudere.

Verbeteren van woonvoorzieningen de leefomgeving van ouderen

Voor een deel van de ouderen die met toenemende beperkingen te maken krijgen, wordt het huis te groot, de badkamer boven onbereikbaar of wordt het lastig de tuin bij te houden. Zij willen niet naar een instelling, maar zouden best in een makkelijk toegankelijke woning willen leven waar ondersteuning en zorg in de buurt zijn en waar gelijkgestemde mensen wonen om een praatje mee te maken. En dat in een buurt die goed toegankelijk is, met bankjes, de huisarts en winkels in de buurt. Er zijn voorbeelden van deze woonvormen, maar veel aanbod is er niet, vooral niet voor lagere- en middeninkomens.

En dus gaan we het volgende doen:

- We ontwikkelen en bouwen nieuwe woon- en woonzorgvormen die passen bij de persoonlijke behoeften van ouderen, tussen thuis en een instelling.
- We maken de leefomgeving toegankelijk(er) voor ouderen.
- We investeren in technologische innovaties zoals domotica.

3. DE KWALITEIT VAN DE VERPLEEGHUISZORG VERBETEREN

Als het thuis niet meer gaat en een verhuizing naar het verpleeghuis in zicht komt, dan is dat een keuze die vaak gepaard gaat met afscheid en verdriet. Ook de beste zorg kan het verdriet over de lichamelijke en geestelijke achteruitgang waarmee ouderdom soms gepaard gaat, niet wegnemen. De kwaliteit van zorg in de verpleeghuizen is de afgelopen jaar veelvuldig onderwerp geweest in het maatschappelijk debat. De eisen die we stellen aan de verpleeghuiszorg zijn toegenomen. De samenleving vraagt om respect en maatwerk voor bewoners. Er is voldoende tijd en aandacht van zorgverleners voor bewoners nodig om ze als mens te leren kennen, voor veilige en deskundige zorg op maat en een plezierige dag, waarbij vrijwilligers een rol hebben en familie onderdeel van het leven van de bewoner blijft. Oog voor eenzaamheid en zingeving zijn ook in verpleeghuizen belangrijk. We willen dat ouderen en hun naasten erop kunnen vertrouwen dat zij in het verpleeghuis van hun keuze de aandacht krijgen die zij nodig hebben. In het kwaliteitskader verpleeghuiszorg is vastgelegd wat bewoners en familie mogen verwachten. We zien het als een belangrijke randvoorwaarde dat er voldoende goed opgeleide zorgverleners zijn. Vernieuwde werkwijzen en technologie kunnen een bijdrage leveren. Er is ook aandacht voor het belang van goede voeding.

We zien dat verpleeghuizen de afgelopen periode eerste belangrijke stappen hebben gezet waar wij en zij trots op zijn. We hebben ook een grote opdracht de kwaliteit van de verpleeghuiszorg verder te verbeteren. Alle aanbieders en verpleeghuislocaties gaan de komende jaren volgende noodzakelijke stappen zetten zodat de bewoners die aan hun zorg zijn toevertrouwd en hun naasten het gaan merken. Met elkaar (zorgkantoren, cliënten- en patiëntenorganisaties, beroepsorganisaties, toezichthouders, opleidingsorganisaties en overheid) gaan we hen hierbij faciliteren en stimuleren in hun ambitie. In het programmaplan verpleeghuiszorg werken we dit nader uit en geven we aan hoe de resultaten in beeld kunnen worden gebracht. Van belang daarbij is een omgeving die is gericht op leren en verbeteren, zodat de bewoner merkt dat de zorgverlener steeds beter weet welke zorg en aandacht hij nodig heeft.

En dus gaan we het volgende doen:

- We investeren in meer (zorg)medewerkers, zodat er genoeg mensen zijn om tijd en aandacht te geven aan bewoners.
- We zorgen voor ruimte voor vakmanschap, zodat jonge mensen goed opgeleid in de verpleeghuizen aan de slag kunnen en huidige medewerkers hun vak kunnen bijhouden.
- We brengen de kwaliteit per locatie in beeld, zodat bewoners beter kunnen kiezen, zorgaanbieders van elkaar kunnen leren en zorgkantoren weten wat ze voor hun cliënten inkopen.
- We doen dat zo dat de administratieve lasten op alle locaties dalen, en de zorgverleners meer tijd hebben voor de bewoners.
- We bieden ruimte voor innovatie, zodat technologie gaat helpen om goede zorg te bieden.
- We werken aan eerlijke beeldvorming van de verpleeghuiszorg door voorbeelden actief te delen en zo meer mensen voor de sector te interesseren.
- We zorgen voor een stimuleringsprogramma, zodat locaties zich ondersteund weten in deze ontwikkeling. We betrekken daarbij bestaande initiatieven.

Ten slotte

We willen een samenleving die is voorbereid op een snel stijgend aantal ouderen, deels kwetsbaar, deels gezond en zelfredzaam. We willen een samenleving waarin alle ouderen zich gewaardeerd en gekend voelen. Om daaraan te werken sluiten we dit pact voor drie jaar. We zetten een focusgroep met ouderen op waarin we hen laten meedenken over onze acties. We spreken elkaar twee keer per jaar om na te gaan of we nog op koers zijn, en om elkaar te inspireren en onze hoofdopdrachten te voeden. Wie nog niet is aangesloten bij dit pact en dit graag wil is van harte welkom.

Met dit pact verbinden we ons aan de gezamenlijke ambitie ouderen de waardering te geven die zij verdienen en de zorg en ondersteuning voor onze ouderen te verbeteren.